

पुनर्विलोकनासाठी विचारात घ्यावयाचा
गोपनीय अहवालाचा कालावधी.

महाराष्ट्र शासन,
सामान्य प्रशासन विभाग,

परिपत्रक क्रमांक : विपुस-१०९७/प्रक्र. १३६/९७/१५,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक :- १९ जून १९९८.

संदर्भ :- १] शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग,

क्रमांक-साआरसी १०७६/१२७५/१५,

दिनांक:- १६ जून १९९६

२] शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग,

क्रमांक- साआरसी-१०८५/१०२९/४३/१५,

दिनांक :- १२ मे १९८६.

परिपत्रक

महाराष्ट्र नागरी सेवा [निवृत्ती वेतन] नियम १९८२ च्या नियम १०[४]
व नियम ६५ अनुसार सार्वजनिक हितास्तव अकार्यक्षम व संगणकतत्पद राचोटीच्या
अधिका-यांना/कर्मचा-यांना वयाच्या ५०/५५ व्या वर्षी पुनर्विलोकनांती निर्णय
घेऊन त्यांना शासन सेवेतून मुदतपूर्व सेवा निवृत्त करावे, असे शासनाचे धोरण आहे.

२. संदर्भाधीन शासन परिपत्रक, दि. १२ मे, १९८६ नुसार वयाच्या ३५ व्या
वर्षापूर्वी सेवेत असलेल्या गट "अ" व गट "ब" च्या अधिका-यांचे वयाची ५० वर्षे
पूर्ण होते वेळी किंवा त्यांच्या अर्जाकारांनी सेवेची ३० वर्षे पूर्ण होते वेळी यापैकी
जे अगोदर घडेल त्यावेळी तसेच वयाच्या ३५ व्या वर्षानंतर सेवेत दाखल झालेल्या
अधिका-यांचे वयाच्या ५५ व्या वर्षी असे स्कदाच पुनर्विलोकन करण्यात येते.
गट "क" व गट "ड" कर्मचा-यांच्या बाबतीत वयाच्या ५५ व्या वर्षी पुनर्विलोकन
करण्यात येते.

३. "अ" व "ब" आणि "क" गटातील अधिका-यांना/कर्मचा-यांना अनुक्रमे वयाच्या
५०/५५ व्या वर्षापरि लिकडे सेवेत रहाण्याची पात्रतापात्रता अजमाविण्यासंदर्भात
करावयाच्या पुनर्विलोकनासाठी शारिरिक क्षमता, निर्विवाद राचोटी व त्यांचे
गोपनीय अहवाल "चांगल्या" पेक्षा कमी नसावेत असे निष्पत्ती आहेत तर गट "ड" मधील

कर्मचा-यांना पुनर्विलोकनासाठी शारिरीक क्षमता, निर्विवाद सचोटी व सेवा अभिलेख याबाबी विचारात घ्यावा लागतात.

४. ऑलिकडेच सर्वोच्च न्यायालयाने श्री. वैकुंठनाथदास विरुद्ध मुख्य जिल्हा वैद्यकीय अधिकारी-२ एसएससी-२९९ [ओआयझार १९९२ एस १०२०] या मुदतपूर्व सेवानिवृत्तीच्या प्रकरणी निर्णय देताना असे आदेश दिले आहेत की, "पुनर्विलोकन प्रकरणांचा विचार करताना संबंधितांचे संपूर्ण सेवा कालावधीचे गोपनीय अहवाल विचारात घेण्यात यावे. मात्र पुनर्विलोकनाच्या विचाराधीन कालावधीतील ५ वर्षांच्या गोपनीय अहवालावर भर देऊन त्याआधारे पुनर्विलोकनाचा निर्णय घ्यावा. या न्यायालयीन निर्णयातील संबंधित उतराखाली उद्धृत करण्यात आलेला असून त्याचा मराठी सारांश उतान्याखाली देण्यात आलेला आहे.

34. The following principles emerge from the above discussion:

- (i) An order of compulsory retirement is not a punishment, It implies no stigma, nor any suggestion of misbehaviour,
- (ii) The order has to be passed by the government on forming the opinion that it is in the public interest to retire a government servant compulsorily. The order is passed on the subjective satisfaction of the Government.
- (iii) Principles of natural justice have no place in the context of an order of compulsory retirement. This does not mean that judicial scrutiny is excluded altogether. While the High Court or this Court would not examine the matter as an appellate court, they may interfere if they are satisfied that the order is passed (a) mala fide or (b) that it is based on no evidence or (c) that it is arbitrary- in the sense that no reasonable person would form the requisite opinion on the given material; in short, if it is found to be a perverse order.
- (iv) The government (or the Review Committee, as the case may be) shall have to consider the entire record of service before taking a decision in the matter - of course attaching more importance to record of and performance during the later years. The record to be so considered would naturally include the entries in the confidential records/character rolls, both favourable and adverse. If a government servant is promoted to a higher post notwithstanding the adverse remarks, such remarks lose their, more so, if the promotion is based upon merit (selection) and not upon seniority.

- (v) An order of compulsory retirement is not liable to be quashed by a Court merely on the showing that while passing it, uncommunicated adverse remarks were also taken into consideration. That circumstance by itself cannot be a basis for interference.

Interference is permissible only on the grounds mentioned in (iii) above. This aspect has been discussed in paras 30 to 32 above.

१. मुदतपूर्व सेवानिवृत्तीचे आदेश म्हणजे शिक्षा नव्हे, अशा सेवानिवृत्तीवरून कोपतीही गैरवर्तणूक किंवा ~~काम~~ सूचित होत नाही.

२. शासकीय सेवकाला मुदतपूर्व सेवानिवृत्त करणे हे सार्वजनिक हितार्थ आहे. असे मत असेल आणि त्याबाबत शासनाचे समाधान झाले असेल तरच मुदतपूर्व सेवानिवृत्तीचे आदेश काढण्यात यावेत.

३. नैसर्गिक न्यायाचे तत्व मुदतपूर्व सेवानिवृत्तीच्या संदर्भात उद्भवत नाही याचा अर्थ असा नव्हे की, अशी प्रकरणे न्यायिक तपासणीतून पूर्णतः ~~नकारा~~ आहेत. न्यायालय किंवा सर्वोच्च न्यायालय अशी प्रकरणे अपिलीय न्यायालय म्हणून तपासणार नाही. मात्र मुदतपूर्व सेवानिवृत्तीचे आदेश

[अ] असदभावपूर्वक किंवा [ब] ते कोपत्याही पुराव्यावर आधारित नाहीत किंवा [क] ते स्वेच्छेनुसार कार्यवाही करून काढले आहेत. असे न्यायालयास वाटल्यास न्यायालय त्यामध्ये हस्तक्षेप करू शकेल.

४. शासन किंवा पुनर्विलोकन समिती अशा प्रकरणी निर्णय घेण्यापूर्वी संपूर्ण ~~रिपोर्ट~~ अभिलेखाची पडताळणी करील. मात्र असे करताना अलिकडच्या वर्षातील अभिलेखास व कामकाजास जास्त महत्त्व देईल. शासकीय सेवकाच्या अभिलेखाचा विचार करताना गोपनीय अहवालातील नोंदी/चारित्र्य पट या बाबतच्या अनुकूल तसेच प्रतिकूल श्रे-याचा विचार करील एखाद्या शासकीय सेवकास प्रतिकूल श्रे असातानाही जेष्ठतेचा विचार न करता केवळ गुणवत्तेनुसार [निवडीने] वरच्या पदावर पदोन्नती दिली असेल तर त्याला देण्यात आलेले प्रतिकूल श्रे किंवा प्रसूत ठरतील.

५. एखाद्या कर्मचा-याला सक्तीने सेवानिवृत्त करण्याबाबतचे आदेश संबंधितास प्रतिकूल श्रे कळविले नाहीत केवळ या कारणास्तव न्यायालय रद्द करू शकत नाही.

५. सर्वोच्च न्यायालयाच्या उपरि निर्णयाच्या अनुषंगाने सर्व मंत्रालयीन विभाग, विभागप्रमुख व कार्यालय प्रमुखांना असे कळविण्यात येते की, शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांचे वयाच्या ५०/५५ व्या वर्षी पुनर्विलोकन करताना वरील बाबी विचारात घेऊन निर्णय घ्यावा.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

५१.११.८३ ४१५८१८

[गीरा डफ्ळापरकर]

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

राज्यपाल यांचे सचिव,

मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव,

सर्व मंत्र्यांचे स्वीय सहायक

सर्व राज्यमंत्र्यांचे स्वीय सहायक

मुख्य सचिव/शासनाचे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव,

मंत्रालयीन विभागाच्या नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख/

कार्यालय प्रमुख

सर्व मंत्रालयीन विभाग

सामान्य प्रशासन विभागातील सर्व कार्यासिन अधिकारी/

कक्ष अधिकारी,

निवड नस्ती.